

त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा नेपाली विषयको पाठ्यक्रम तथा
पठन-पाठनको अध्ययन (आरम्भदेखि २०३९ सम्म)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह

दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

शंकर पुरी

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, २०६३

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

नेपाली एम. ए. दोस्रो वर्षका विद्यार्थी श्री शंकर पुरीले प्रस्तुत **त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा नेपाली विषयको पाठ्यक्रमका तथा पठन-पाठनको अध्ययन (आरम्भदेखि २०३१ सम्म)** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार गर्नुभएको हो । उहाँको यस शोध कार्यसँग म सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६३/०४/३०

.....

केशव सुवेदी

सहप्राध्यापक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर

काठमाडौँ

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

मिति २०६३/०५/११

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्र शंकरपुरीले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयारपार्नुभएको त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा नेपाली विषयको पाठ्यक्रमका तथा पठन-पाठनको अध्ययन (आरम्भदेखि २०३९ सम्म) शीर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

१. प्रा. डा. दयाराम श्रेष्ठ (विभागीय प्रमुख)
२. सहप्रा. केशव सुवेदी (शोधनिर्देशक)
३. डा. केदार प्रसाद शर्मा (वाह्यय परीक्षक)

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा नेपाली विषयको पाठ्यक्रमका तथा पठन-पाठनको अध्ययन (आरम्भदेखि २०३९ सम्म) शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु सहप्राध्यापक केशव सुवेदीज्यूका राय सल्लाह र निर्देशन अनुसार तयार पारेकी हुँ । आफ्नो अमूल्य समय दिएर यो शोधपत्र तयार पार्न अतुलनीय सहयोग पत्याउनु भएकोमा शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरु केशव सुवेदीज्यूप्रति हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

शोधप्रस्तावलाई स्वीकृति गरी शोधपत्र लेख्ने सु-अवसर प्रदान गर्नु भएकामा विभागीय प्रमुख प्रा.डा. दयाराम श्रेष्ठज्यू तथा शोधलेखनका क्रममा विभिन्न रूपले अमूल्य सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरुहरु प्रा.ठाकुर पराजुली र प्रा. डा. वासुदेव त्रिपाठीज्यूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यस्तै शोध लेखनका क्रममा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइ महत्त्वपूर्ण योदान पत्याउने त्रि. वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र त्रि.वि. कीर्तिपुर, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायको डीन कार्यालय, अनुसन्धानमहाशाखा र नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरो अध्ययनका क्रममा हरेक पक्षबाट सहयोग गर्ने मेरा पुजनीय बुबाहरु तुलसीराम पुरी तथा फर्सुराम पुरी र आमाहरु मीना पुरी तथा भुमकला पुरीप्रति म हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै सामग्री सङ्कलन तथा शोधपत्र लेखनका क्रममा सहयोग गर्ने मेरी जीवनसङ्गीनी जानकी पुरीप्रति पनि आभार प्रकट गर्दछु ।

यो शोधपत्र तयार पार्न प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा सहयो गर्ने मेरो दाइ अर्जुन पुरी तथा मेरा साथीहरु गोविन्द गिरी र रामप्रसाद श्रेष्ठप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै यो शोधपत्र छिटो छरितो र शुद्ध रूपमा टङ्कण गरी सहयोग गर्ने 'वोविडस् कम्प्युटर' परिवारलाई पनि धन्यवाद । यसैगरी मेरो प्रिय तथा सहयोगी स्वर्गीय भाइ भविन्द्र पुरीको आत्माको चीर शान्तिको कामना गर्दछु ।

अन्त्यमा म प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सविनय अनुरोधसहित नेपाली केन्द्रीय विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुरमा पेस गर्दछु ।

मिति: २०६३/०४/३०

शंकर पुरी
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर
शैक्षिक सत्र २०५९-२०६३

विषयसूची

पेज नं.

स्वीकृतिपत्र

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

कृतज्ञताज्ञापन

सङ्क्षेपीकृतशब्दसूची

पहिलो परिच्छेद १-१०

शोधपरिचय १

१.१ शोधशीर्षक १

१.२ शोधकार्यको प्रयोजन १

१.३ विषयपरिचय १

१.४ समस्याकथन २

१.५ शोधकार्यको उद्देश्य ४

१.६ पूर्वकार्यको सर्वेक्षण ४

१.७ शोधकार्यको औचित्य र महत्त्व ७

१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन ७

१.९ शोधविधि ८

१.१० शोधपत्रको रूपरेखा ९

१.११ भावी शोधकार्यका निम्ति सुझाउहरू १०

दोस्रो परिच्छेद ११-२८

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्थापना र विकास ११

२.१ त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्थापनाको पृष्ठभूमि ११

२.१.१	परम्परागत शिक्षा	११
२.१.२	आधुनिक शिक्षा	१३
२.१.३	नेपालमा उच्चशिक्षाको विकास	१४
२.२	त्रि.वि.को स्थापना र विकास	२१
२.२.१.	त्रि.वि.को स्थापना र विकासको पहिलो चरण (२०१६ देखि २०२८ सम्म)	२१
२.२.२.	त्रि.वि.को विकास र विस्तारको दोस्रो चरण (२०२८ देखि २०३९ सम्म)	२३

तेस्रो परिच्छेद २९-९४

त्रि.वि.को नेपाली भाषा साहित्य सम्बन्धी पाठ्यक्रम र पठन-पाठनको तहगत स्थिति २९

३.१	पृष्ठभूमि	२९
३.२	त्रि.वि.को आइ.ए. तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम र पठन-पाठनको कालक्रमिक स्थिति	३०
३.२.१	आइ.ए. तहको नेपाली विषयको सुरुको पाठ्यक्रम	३१
३.२.२	राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना (२०२८) ले तयार पारेको प्रमाणपत्र तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम	३५
३.२.३	त्रि.वि.ले २०३७ सालमा तयार पारेको प्रवीणता प्रमाणपत्र तहको पाठ्यक्रम	४३
३.३	त्रि.वि.को बी.ए. तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम र पठनपाठनको कालक्रमिक स्थिति	४७
३.३.१	बी.ए. तहको नेपाली विषयको सुरुको पाठ्यक्रम	४८
३.३.२	राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना (२०२८) ले कायम गरेको स्नातक तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम	५१

३.३.३	त्रि.वि.ले २०३७ सालमा तयार पारेको स्नातक तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम	५९
३.४	त्रि.वि.को नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तहको पाठ्यक्रम र पठन-पाठनको कालक्रमिक स्थिति	६५
३.४.१	नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तहको सुरुको पाठ्यक्रम	६५
३.४.२	राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना (२०२८) ले कायम गरेको नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तहको पाठ्यक्रम	७५
३.४.३	त्रि.वि.ले २०३७ सालमा तयार पारेको स्नातकोत्तर तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम	८३
३.५	त्रि.वि. अन्तर्गत विदेशी विद्यार्थीका लागि नेपाली भाषा-साहित्यको पठनपाठन	९२
चौथो परिच्छेद		९५ -१००
उपसंहार र निष्कर्ष		९५
४.१	उपसंहार	९५
४.२	निष्कर्ष	९८
सन्दर्भग्रन्थसूची		

सङ्क्षेपीकृतशब्दसूची

अप्र.	=	अप्रकाशित
ई.स.	=	ईस्वी सम्वत्
एम.ए.	=	मास्टर इन आर्टस
एस.एल.सी.	=	स्कूल लिभिङ्ग सर्टिफिकेट
काठ.	=	काठमाडौँ
ते.सं.	=	तस्रो संस्करण
दो.सं.	=	दास्रो संस्करण
नं.	=	नम्बर
नेप.	=	नेपालीपत्र
ने.भा.प्र.स.	=	नेपाली भाषा प्रकासनी समिति
पी.एच.डी.	=	डाक्टर अफ फिलोसोफी
पं.	=	पण्डित
पृ.	=	पृष्ठ
प्रा.	=	प्राध्यपक
प्रा.डा.	=	प्राध्यापक डाक्टर
रा.शि.प.यो.	=	राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना
रा.शि.यो.आ.	=	राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोग
वि.सं.	=	विक्रम संवत्
सह-प्रा.	=	सह-प्राध्यपक
सा.प्र.	=	साभ्का प्रकाशन
त्रि.वि.	=	त्रिभुवन विश्वविद्यालय